

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 1387/1-ХІ/4 30.09.2010. године	
--	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој VII редовној седници, 30.09.2010. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: ЕВОЛУЦИОНИСТИЧКИ ЕЛЕМЕНТИ У СОЦИОЛОШКОМУЗИЧКОЈ ТЕОРИЈИ РАЦИОНАЛИЗАЦИЈЕ МАКСА ВЕБЕРА, докторанда Ане Петров.

За ментора је одређен проф. др Александар Молнар.

<u>Доставити:</u> 1х Универзитету у Београду 1х Стручном сараднику за докторске дисертације 1х Шефу Одсека за правне послове 1х Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Весна Димитријевић
---	---

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр. 6/1765</u> (број захтева)	
<u>1.10.2010.</u> (датум)	

З А Х Т Е В

за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Еволуционистички елементи у социолошкомузичкој теорији рационализације

Макса Вебера

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ социологија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Ана (Петар) Петров

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо Фак.музичке уметности образовање:

Година 2007. дипломирања:

Назив мастер рада кандидата:

Јавни концерт као друштвена појава на почетку 19. века

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањен: Филозофски

Година одбране мастер рада: 2008.

Обавештавамо вас да Наставно-научно веће је

на седници 30.09.2010. одржаној

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА Проф. др Весна Димитријевић
--	--

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Odeljenje za sociologiju

EVOLUCIONISTIČKI ELEMENTI U
SOCIOLOŠKOMUZIČKOJ TEORIJI RACIONALIZACIJE
MAKSA VEBERA

Predlog teme doktorske disertacije

Kandidatkinja: Ana Petrov

Mentor: prof. dr Aleksandar Molnar

Beograd, 2010

OBRAZLOŽENJE TEME

Sociologija kulture i sociologija umetnosti nisu discipline koje bismo primarno doveli u vezu sa delatnošću jednog "klasičnog" sociologa poput Maksa Webera (Max Weber). Smatran jednim od osnivača same sociološke discipline, privlačan kako zbog sadržine svojih dela, tako i zbog metodoloških postupaka koje je primenjivao, Veber je skoro u potpunosti razumevan u kontekstu proučavanja problema istorijske, političke i ekonomske sociologije, kao i sociologije prava i religije. Društvena stratifikacija, proučavanje institucija i organizacija, te pitanje metodologije društvenih nauka, čine, stoga, bazični korpus fenomena koji, po pravilu, zahtevaju pozivanje na koncepte koje je razradio ovaj autor. U skladu s tim, literatura o Veberu pokazuje se kao kvantitativno obimna, ali nedovoljno senzibilna za sve probleme kojima se on bavio.

Osvrt na literaturu

Uobličena u okvirima navedenih problema i disciplina, „Veberijanska paradigma” u društvenim naukama tradicionalno je apstrahovala jedno polje Veberovog rada koje se ponekad naziva i „misterioznom rupom” u Veberovom stvaralaštvu (Scaff, 2005). „Misterija” u opusu ovog sociološkog klasika počela je, međutim, da se razotkriva – krajem 20. i početkom 21. veka – u okviru (doduše, sporadičnog, ali, ipak, приметnog) interesovanja za Veberove doprinose sociološkoj analizi kulture. Veberova zamisao, čiju je realizaciju prekinula iznenadna smrt autora, bila je izuzetno ambiciozna, složena i sveobuhvatna. Naime, u poslednjoj deceniji svoga života (od 1910. do 1920. godine) ovaj autor je počeo da se bavi mnogobrojnim aspektima moderne kulture, a njegova ideja o pisanju studije posvećene sociologiji kulture trebalo je da obuhvati muziku, arhitekturu, slikarstvo, vajarstvo i književnost. Nažalost, može se samo pretpostaviti kako bi bila uobličena ovako ambiciozno zamišljena studija. Ipak, jedan aspekt Veberovog ambicioznog projekta jeste ostvaren – u pitanju je studija o sociologiji muzike. Iako je i sama ostala nedovršena, ova studija, to jest fragmentarni rukopis iz Veberove zaostavštine, doživeo je prvu publikaciju 1921. godine zahvaljujući radu Veberove

supruga Marijane Veber (Marianne Weber) i muzikologa Teodora Krojera (Theodor Kroyer), a ponovno interesovanje za nju dugujemo opsežnoj i podrobnoj studiji studiji Kristofa Brauna (Christoph Braun) iz 1992. godine, te izdanju Veberove studije o muzici iz 2004. godine koje je obogaćeno uvodnom studijom pomenutog Brauna i Ludviga Finšera (Ludwig Finscher) (Braun i Finscher, 2004). Čini se da je interesovanje (evropske i svetske) naučne javnosti za problematizovanje stvaralaštva Maksa Vebera u kontekstu sociologije kulture umnogome posledica objavljivanja pomenute studije, o čemu svedoči činjenica da navedena studija skoro bez izuzetka čini polaznu referencu u većini radova koji pretenduju da daju prikaz Veberovog bavljenja sociologijom umetnosti. Treba, međutim, napomenuti da je u anglo-saksonskoj literaturi ponekad evidentna posledica jezičke barijere, odnosno nepoznavanja nemačkog jezika, te se autori neretko oslanjaju na prevod Veberove studije na engleski jezik (*The Rational and Social Foundations of Music*, 1958) odnosno na predgovor Dona Martindejla (Don Martindale) koji se, ni po dimenzijama, ni sadržinski, ne može uporediti sa pomenutom Braunovom studijom. Veberova studija je, inače, prevedena i na francuski 1998. godine, ali pozivanje na nju kao izvor izuzetno je retko, izuzev u radovima koji pretenduju da daju sveobuhvatan pregled postojeće literature (na primer, Wierzbicki, 2010).

Ni Veberova publikovana studija o muzici, kao ni Braunova i Fišerova studija o istoj, nisu, međutim, jedini izvor za proučavanje Veberove sociologije kulture. Pored Brauna, istakla bih radove Lorensa Skafa (Lawrence Scaff), koji se ističu po autorovoj angažovanosti da ukaže na zastupljenost, višeznačnost i značaj kulturološkog aspekta Veberovog stvaralaštva. Naime, veliki deo Veberovog sociološkog diskursa, a pogotovo onog u periodu od 1910. do 1920, protkan je analizama i tumačenjima, najpre koncepta kulture uopšte, a zatim i nauke o kulturi (*Kulturwissenschaft*). Stavovi ovog autora mogu se, dakle, iščitati i iz onih radova koji nisu inicijalno, niti u celosti, posvećeni opservaciji kulture. Posebno mesto, u tom smislu, zauzima Veberov opus u okviru sociologije religije, kog sačinjavaju „briljantni eseji iz sociologije kulture” (Scaff, 2005: 1), ali, ništa manje nisu značajni ni njegovi metodološki eseji. Treba, nadalje, pomenuti i Veberova izlaganja na okupljanjima Nemačkog sociološkog društva, koja takođe pružaju uvid u kulturološke stavove ovog autora.

Među (nažalost, još uvek malobrojnim) radovima posvećenih Veberovoj sociologiji kulture, mogu se uočiti oni u kojima dominiraju analize kompleksnih i mnogoznačnih koncepata iz sociološke teorije ovog autora (poput najopštijeg sagledavanja fenomena modernosti i moderne kulture: Goldman, 1990; Greisman, 1976; Gronow, 1988; Harington, 2000; Lichtblau, 1996, Lichtblau, 2001; Lichtblau, 2002; Owen, 1994; Weiller, 1994); zatim radovi posvećeni Veberovim spisima iz oblasti sociologije religije (iz kojih se može iščitati njegovo razumevanje fenomena kulture uopšte: Hamilton, 2003; Kalberg, 1990; Kivisto i Swatos, 1991; Naffisi, 2006); te, konačno, radovi o Veberovom nedovršenom projektu sociologije kulture (Scaff, 1993; Scaff, 2000; Scaff, 2005). Sasvim razumljivo, među radovima o sociologiji kulture i umetnosti, najbrojniji su (mada, ipak, ne i mnogobrojni) radovi o sociologiji muzike. Osim Braunove monografske studije o Veberovoj sociološkomuzičkoj studiji (jedine u svetskim okvirima, koliko je meni, za sada, poznato), pojedina poglavlja određenih sociološkomuzičkih studija posvećena su ovoj oblasti Veberovog angažovanja (na primer: Blaukopf, 1996; Edgar, 1995; Jeremić-Molnar i Molnar, 2009; Lipp, 1992; Martin, 1995; Scaff, 2000). Nešto brojniji su članci u kojima se obrađuje ova tematika (Braun, 1994; Engel, 1991; Malhotra, 1979; Kalisch, 1981; Sommer, 1982). Navedenom treba dodati i da nije retko pozivanje na Veberovu studiju o muzici u radovima koji nemaju pretenzije da se temeljnije bave istom, već su im intrigantna pojedina tumačenja Vebera (takav primer nalazimo u poznatoj sociološkomuzičkoj studiji Tie Denore (Tia DeNora), kojoj je Veberova tipologija društvenog delanja bila zanimljiva za primenu na sferu „muzičkog delanja”, DeNora, 2003).

Pri upoznavanju sa pomenutom literaturom, pokušala sam da utvrdim koji su najzastupljeniji problemi u ovoj oblasti. Uvidela sam da je nesumnjivo da se mišljenja autora slažu po pitanju pridavanja značaja samoj činjenici da je sociološki ”klasik” poput Maksa Vebera ujedno i autor jedne ozbiljne i temeljne studije o muzici, te da je ista toliko dugo bila sasvim nepoznata ili ignorisana u sociološkoj naučnoj zajednici. I pored očitog nedostatka obimnijih studija, dragoceni su mi bili i kraći radovi u formi članaka i poglavlja iz studija koje nisu u celosti posvećene sociologiji kulture i muzike Maksa Vebera, ali su, u dovoljnoj meri (kako mi se, barem isprva, činilo) objašnjavani pojedini aspekti Veberove teorije. Nesumnjivo je da mi je od naročite pomoći bila pomenuta

Braunova studija, koja uistinu predstavlja jednu od polaznih tačaka u mom istraživanju. Pored nje, kao zanimljivi i značajni pokazali su se radovi Lorensa Skafa, kao i studija Edit Vajler (Edith Weiller) u kojoj se život i delatnost Vebera predstavljaju u kontekstu kulturnih i književnih strujanja *fin-de-siècla* (Weiller, 1994).

Upoznavši se sa postojećim studijama i člancima, zaključila sam da, pored nedostatka literature, istraživač jedne skoro sasvim nepoznate oblasti, kakva je sociološkomuzička teorija Maksa Vebera, nalazi se neminovno i pred problemom sadržinske ograničenosti i nepouzdanosti literature. Premda sam, naime, kontinuirano tragala za novim izvorima koji bi postavili različita pitanja u ovoj oblasti, neretko sam nailazila na sasvim suprotno činjenično stanje: podaci su se podudarali i uporno ponavljali. Ovakva situacija objašnjiva je već pomenutim retkim korišćenjem nemačke literature u radovima anglo-saksonskih autora (izuzetak u tom pogledu čini, na primer, pomenuti Skaf), kao i, nasuprot tome, doslednim oslanjanjem na zaključke iznete u Braunovoj studiji, što je, opet, doprinosilo porastu broja referenci koje su, pri tom, skoro istovetne sadržine.

Komplementarnu dopunu izvora isprva sam pronašla u biografskim studijama o Veberu, kako onima novijeg datuma (na primer, Radkau, 2009), tako i u poznatoj i nadasve citiranoj biografiji Veberove supruge Marijane (Weber, 1984). Drugopomenuta studija, udružena sa ličnim dokumentima iz Veberove zaostavštine, značajno unapređuje istraživanje u ovoj nedovoljno proučavanoj sferi Veberove delatnosti. Kako ću izložiti u daljem tekstu, upravo se iz Veberovih pisama, kao i iz svedočenja njegove supruge, može u celosti rekonstruisati značaj i mesto, najpre muzike kao takve u životu ovog mislioca, a zatim i muzike kao predmeta profesionalnog promišljanja i kao inicijatora mnogih teorijskih eksplikacija, kako u okviru sociologije kulture i umetnosti, tako i u okviru šire sociološke teorije Maksa Vebera.

Naučni značaj i cilj doktorske disertacije

Studija o muzici Maksa Vebera (*Musikstudie*), odnosno Braunova analiza iste, privukle su mi analitičku pažnju već u toku master studija sociologije na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Završivši osnovne studije muzikologije, te saznajući da je sociološki "klasik" poput Vebera ujedno i autor jedne kompleksne studije o muzici,

upoznavanje sa ovim spisom učinilo mi se intrigantnim i nadasve važnim za moje dalje stručno usavršavanje u oblasti sociologije i, uže, sociologije muzike. Naime, iako se Veberova studija o muzici u literaturi najčešće naziva sociološkomuzičkim štivom, ona uistinu predstavlja amalgam socioloških, istorijskih, pa i filozofskih, odnosno estetičkih diskursa aktuelnih krajem 19. veka i početkom 20. veka, te, stoga, može biti intrigantna i važna, kako sociolozima, tako i istoričarima i teoretičarima umetnosti, kao i muzikolozima.

Imajući u vidu rečeno, uvidela sam da se relevantnost proučavanja Veberove sociološkomuzičke teorije pokazuje višestrukom. Smatrala sam, najpre, da je u naučnoj zajednici (i to ne samo domaćoj) neopravdano skrajnuta i posve zapostavljena, odnosno, neretko sasvim zaboravljena i nepoznata ova oblast Veberovog sociološkog opusa – oblast koja (kako ću pokazati) nije bila sporedna u životu i radu ovog autora. Zaključila sam, dakle, da je "popunjavanje" „misteriozne rupe" u Veberovom stvaralaštvu bitno najpre za rekonstrukciju i unapređivanje same biografije ovog "klasika". Nalazila sam, nadalje, za važno inkorporirati Veberovu sociološkomuzičku i sociološkokulturnu teoriju, kako u proučavanje samog opusa ovog autora, tako i u celokupnu istoriju socioloških teorija, s obzirom na to da je – kako ću pokazati – Veber upravo promišljajući o muzici iznalazio osobene vidove poimanja celokupnog (zapadnog) društva. Konačno, rekonstrukcija komponenti Veberove sociološkomuzike teorije učinila mi se intrigantnom i nadasve značajnom u širem kontekstu dekonstruisanja pojedinih paradigmi aktuelnih u vreme Maksa Vebera, ali neretko implementiranih i u potonje naučne diskurse.

Moju inicijalnu zaintrigiranost Veberovom sociološkomuzičkom teorijom uspela sam da elaboriram tokom prve godine doktorskih studija sociologije, kada sam naišla na izuzetno interesovanje profesora na Odeljenju za sociologiju za ovu (pokazalo se, u potpunosti nepoznatu) oblast. Njihova podrška i odobravanje odabira sfere mog interesovanja otvorilo mi je put ka daljem, temeljnijem i kompleksnijem izučavanju ove teme, a nadasve mi je potvrdilo prvobitno uverenje o njenoj važnosti. Dalje bavljenje Veberom uspela sam da realizujem pišući seminarske radove u kojima sam obrađivala pojedine probleme vezane za Veberovu teoriju. Navedenom treba dodati da je moja motivacija za ovu oblast bila podupreta i angažovanjem u nastavi na kursu „Uvod u sociologiju muzike", koji mi je pomogao da kontinuirano razmišljam o samoj disciplini u

koju se Veber inkorporirao, a koja je (i u svetskim razmerama) nedovoljno razvijena, ili, čak (u domaćim okvirima) skoro sasvim nepostojeća. Svesna da konstituisanje jedne discipline neizostavno zavisi od (re)konstruisanja njene istorije, proučavanje Vebera kao (istorijski) prvog sociologa koji je uzeo učešća u definisanju sociologije muzike kao takve, bio mi je još jedan motiv da nastavim da istražujem u ovoj oblasti. Tako sam, u toku školske 2008/2009. godine, počela ozbiljnije da se bavim Veberovom sociološkomuzičkom teorijom napisavši sledeće seminarske radove: „Tehnika i kultura: sociološkokulturna teorija Maksa Vebera” (napisan pod mentorstvom dr Đokice Jovanovića u okviru kursa *Sociologija kulture*), „Aspekt evrocentrizma u sociološkokulturnoj teoriji Maksa Vebera” (pod mentorstvom dr Nade Sekulić u okviru kursa *Sociokulturna antropologija*), „Sociologija kulture Maksa Vebera: pitanje predmeta i metoda” (pod mentorstvom dr Marije Bogdanović u okviru kursa *Metode istraživanja društvenih pojava*), „Komparativno sagledavanje sociologije muzike i sociologije religije Maksa Vebera” (pod mentorstvom dr Milana Vukomanovića u okviru kursa *Sociologija religije*), „Evolucionizam u muzici: od evolucije do racionalizacije muzike” (pod mentorstvom dr Nade Sekulić u okviru kursa *Istorija antropoloških teorija*) i „Fridrih Niče i sociologija. Uzroci, karakteristike i značaj Ničeovog uticaja na sociološku teoriju Maksa Vebera” (pod mentorstvom dr Aleksandra Molnara u okviru kursa *Istorija socioloških teorija*).

U navedenim radovima najpre mi se, kao cilj, iskristalisalo ukazivanje na značaj bavljenja Veberovom sociologijom kulture i umetnosti, što sam pokušavala da ostvarim analizom najvažnijih aspekata Veberovog diskursa u ovim disciplinama. Uvidela sam da je indikativno predstaviti sociokulturni kontekst u okviru kog je Veber živeo i stvarao, što omogućava dublji uvid u uzroke i povode Veberovog angažovanja u oblasti sociologije kulture. Potom sam rekonstruisala krucijalne komponente Veberovog diskursa o kulturi i nauci o kulturi, te, konačno, ispitivala potencijalne uticaje njegove teorije. Kao što je pomenuto, sociolozi su tradicionalno Vebera ”koristili” u okviru razmatranja političkih, ekonomskih i pravnih pitanja. S obzirom na to da ovaj autor nije uspeo da realizuje zamisao o studiji posvećenoj isključivo sociologije kulture, te uzevši u obzir da je njegova sociologija muzike tek nedavno počela da biva ozbiljnije i opsežnije razmatrana, odista se ne može reći da je Veber bio uticajan u navedenim disciplinama. Tome treba

dodati i činjenicu da su, iako de facto inherentni, aspekti vezani za kulturu i umetnost u Veberovom stvaralaštvu bili neretko zapostavljani.

Doktorskom tezom pod nazivom *Evolucionistički elementi u sociološkomuzičkoj teoriji racionalizacije Maksa Vebera* nameravam da nastavim razmatranje pomenutih pitanja, produbim ih, ali i da poseban akcenat stavim na inkorporiranje Veberove teorije u savremene teorijske debate u diskursima društvenih nauka. To bi trebalo da rezultira predstavljanjem značaja i statusa koncepta muzike u Veberovom sociološkom diskursu i ukazivanjem na kompleksnost njegovog promatranja istorije i sociologije muzike, a posebno na neodvojivost njegovog koncepta racionalizacije muzike od njegovog poimanja umetnosti, kulture i celokupnog zapadnog društva.

Upoznavši se sa relevantnom literaturom i baveći se Veberovom teorijom u pomenutim radovima, pokušala sam da utvrdim koji su problemi ostali nedovoljno zastupljeni, nesistematično obrađeni, ili, pak, koji su se pokazali kao realno najintragantniji za dalje proučavanje, te sam, u skladu sa tim, izdvojila pitanja kojima ću se baviti u svojoj doktorskoj disertaciji. Zaključila sam da se rekonstrukcija značaja, uloge i konkretnih komponenata sociološkomuzičke teorije Maksa Vebera može realizovati jedino ukoliko se njeno razmatranje izmesti iz uskih okvira iste, kao i iz ograničenih okvira njenog proučavanja, odnosno, iz međusobno srodno postavljenih problema u sekundarnoj literaturi.

Polazne hipoteze u istraživanju

Aspekt evolucionizma kao zanimljiva i relevantna perspektiva sagledavanja Veberove teorije ukazala mi se nakon uvida u literaturu o drugim oblastima Veberovog angažovanja, kao i nakon razmišljanja o aktuelnim rekonstrukcijama i dekonstrukcijama diskursa svih disciplina o kojima sam saznavala iz literature i sa kojima sam, u većoj ili manjoj meri, bila upoznata (dakle, literature u okviru muzikologije, sociologije, antropologije, studija kulture, postkolonijalnih studija). Imajući Veberovu sociološkomuzičku teoriju u vidu, te razmatrajući savremene tokove socioloških i drugih nauka, uvidela sam da se problematizacija evolucionizma čini podesnim za dalje razmatranje Veberovog diskursa o muzici. Naime, upravo evolucionistička perspektiva

omogućava valjan uvid u kompleksnost uticaja koji su se ukrstili u Veberovoj studiji o muzici, te ističe njenu složenost, višeslojnost i, iznad svega, značaj za dalje proučavanje.

U istraživanju elemenata evolucionizma u Veberovoj sociološkomuzičkoj teoriji u ovom radu polazim od dve fundamentalne hipoteze:

1. koncept racionalizacije muzike primer je evolucionističkog konstruisanja istorije i sociologije muzike;
2. nastanak i uobličavanje koncepta racionalizacije muzike posledica je uticaja muzikološkog evolucionizma na diskurs Maksa Vebera.

Navedeno ću argumentovati tako što ću najpre predstaviti najvažnije komponente Veberove sociološkomuzičke teorije, odnosno, konkretno, koncepta racionalizacije, te, potom, izložiti i konačni cilj mog istraživanja. U daljem tekstu obrazložiću izložena polazišta, ukratko predstaviti svoja preliminarra razmišljanja koja su me nagnala na postavljanje pomenutih hipoteza, te ću, potom, predstaviti detaljnija objašnjenja u okviru opisa poglavlja.

1. Kako pokazuje Veberova studija o muzici, ciljno-racionalni "progres" odigrao se u vidu rešavanja tehničkih problema, odnosno iznalaženja (kontinuirano novih) rešenja u umetničkom izrazu. Proces imanentne racionalizacije tekao je u šest koraka, od podele intervala oktave na kvintu i kvartu do uobličenja temperovanog sistema. Dakle, proces je započet podelom intervala oktave na kvintu i kvartu, što bi činilo prvi korak razvoja muzičkih sredstava. Drugi korak bilo je otkriće mogućnosti konstruisanja i korišćenja intervala terce i sekste, što je, ujedno, vodilo narednom koraku – izgradnji trozvuka. Trozvuk je, naime, nastao kada su se, po Veberovom mišljenju, unapredile mogućnosti kombinovanja terci (pošto je trozvuk sačinjen iz dve terce, velike i male, ili obratno), što je vodilo stvaranju dvodimenzionalnosti u muzici (postojanja horizontalne, odnosno melodijske, i vertikalne, odnosno, harmonske dimenzije). Četvrti korak Veber je prepoznao u formiranju lestvica, to jest, dur-mol sistema, peti u funkcionalizaciji akorada u okviru lestvica (što je, ujedno, značilo i stvaranje tonaliteta) i, konačno, šesti je činila temperacija sistema. Temperacija sistema značila je striktno uređenje tonskih odnosa na osnovu matematičko-akustičkih odnosa tonova i time je predstavljala konačno dovođenje

svih raspoloživih tehničkih sredstava pod kontrolu kompozitora, što je, kako je smatrao Veber, bio preduslov za kreaciju, izvođenje, kao i razumevanje sve kompleksnijih muzičkih dela.

Pored ciljno-racionalnog, Veber je pisao i o vrednosno-racionalnom "progresu" muzike, kog je prepoznavao u iracionalnim "pretnjama" "razvoju" muzike, koje je video u društvenim, institucionalnim, a pogotovo u religijskim konvencijama koje su, po njegovom mišljenju, mogle da sputavaju razvoj muzičkog "genija". "Vrhunac" u razvoju muzike video je u delu Riharda Vagnera (Richard Wagner) i Riharda Štrausa (Richard Straus). Nažalost, nedovršena studija o muzici nije obuhvatila osvrt na opuse navedenih autora, ali ta činjenica, međutim, ne ometa u potpunosti saznavanje o Veberovom stavu o ovim kompozitorima budući da se oni daju rekonstruisati na osnovu ličnih dokumenata – kako opsežne biografije Veberove supruge, tako i mnogobrojnih pisama i beležaka koje je Veber posvetio opservacijama o muzici svoga doba (Braun i Finscher, 2004: 14–36). Sposobnost ovladavanja tehničkim mogućnostima značilo je, dakle, prema Veberu, tek preduslov, odnosno mogućnost da će određeno umetničko delo imati izvesnu estetičku vrednost i da će moći izazvati izvesno estetsko uživanje. Upravo zbog pomenute nedovršenosti, te i nedecidiranog izjašnjavanja o pojedinim pitanjima, rekonstrukcija Veberove teorije ne može se u celosti realizovati. Stoga ću u radu usmeriti analitičku pažnju na ciljno-racionalni aspekt koncepta racionalizacije. On je, ujedno, od presudnog značaja za upoznavanje sa evolucionističkim elementima u Veberovoj teoriji.

Posledice navedene Veberove analize ogledaju se u njegovom zaključku o tome da je u Evropi, u istorijskom periodu od srednjeg veka, preko renesanse i baroka, ustoličavan izvesni (kontinuirani) stil koji se prepoznavao kao specifično okcidentalni i, kao takav, bio je jedinstven u odnosu na sve druge muzičke prakse, kako one drugih naroda, tako i drugih (ranijih) epoha. Imajući to u vidu, jasno je da je ovaj autor želeo da pokaže da su jedino zapadnoevropski narodi uspeli da sprovedu celokupni proces racionalizacije i da su uspeli (što je najznačajnije za naše razumevanje Vebera) da ovaj proces dovedu do samog kraja, to jest "vrhunca" u "razvoju" muzike. Veber je, dakle, tvrdio da je put savladavanja i spoznavanja svakog narednog koraka u racionalizaciji predstavljao, ujedno, i put napretka – svaki korak video je kao razvijeniji, značajniji, odnosno "bolji" u odnosu na prethodni. Konačno, ovaj autor je smatrao da je navedeni

put racionalizacije omogućio ustoličenje zapadnoevropske muzike kao one koja je najkompleksnija, najbogatijeg „sadržaja” (tj. korišćenih sredstava), koju je jedino moguće precizno zapisati i (potom) izvesti, i to na, isto tako, (u)savršenim instrumentima Zapada (od kojih je klavir posebno bio značajan za unapređenje muzičko-tehničkih sredstava i ljudskog sluha).

Dihotomija zapadnih i ne-zapadnih kultura i muzika, kao i analiziranje u okvirima ”razvijene” i ”primitivne” kulture osobnosti su evolucionistički profilisanih muzikoloških diskursa spenserijanse tradicije. Međutim, tome treba dodati da Veberova teorija racionalizacije sadrži i sledeće osobnosti evolucionizma darvinističke provenijencije: razvijanje složenijih jedinica iz jednostavnijih (od podele intervala do temperacije celokupnog tonskog sistema), konstantno napredovanje jedne vrste (u ovom slučaju, tonaliteta), prisustvo selekcije i borbe (što se ogleda u Veberovom uverenju da su kompozitori ti koji iznalaze najbolja rešenja, a odbacuju nezadovoljavajuća), postojanje izvesne unutrašnje logike procesa razvoja koji je satkan iz koraka, i, naposljetku, razumevanje razvoja kao napretka (progres) ka sve savršenijim vidovima određene vrste.

Sve navedeno vodi ka mojoj drugoj polaznoj hipotezi u ovom istraživanju – ka predstavljanju muzikološkog evolucionizma kao krucijalnog za konačno uobličavanje Veberove sociološkomuzičke teorije racionalizacije.

2. Svakom, čak i površnom poznavacu Veberovog dela, nesumnjivo je poznata činjenica da je ovaj autor analizirao političke, pravne, ekonomske i religiozne segmente ”racionalizovanog”, ”razvijenog”, ”modernog”, ”progresivnog” okcidentalnog društva. Međutim, do nedavno je, kako sam već istakla, bilo zapostavljeno Veberovo bavljenje procesom racionalizacije u sferi umetnosti i, pogotovo, muzike (za razliku od oblasti politike, ekonomije, prava i religije). Skoro je sasvim nepoznato, nadalje, da su upravo refleksije o muzici navele Vebera da ”otkrije” svojevrsni racionalizam u sveukupnoj okcidentalnoj civilizaciji. Naime, kako svedoče beleške Veberove supruge, nakon 1910. godine Veber je intenzivno počeo da se bavi problemima savremene umetnosti i ponajviše muzike, te je najpre došao do zaključka da se u zapadnoj muzici može iznaći svojevrsni racionalni princip koji nije (ili, barem ne u tolikoj meri) postojao u drugim

kulturama. Tek *nakon* tog "otkrića" počeo je da traga za istovetnim principom u drugim sferama zapadnog društva (Weber, 1984: 349).

Navedeni podatak čini polazište moje teze da su upravo, s jedne strane, Veberova temeljna upoznatost sa brojnim aktuelnim radovima iz oblasti istorije i teorije muzike, kao i, s druge, njegovo potonje dugotrajno i kontinuirano promišljanje o muzici, uslovili sasvim specifični profil sociološkomuzičke teorije ovog autora. Naime, evolucionistički aspekt Veberove teorije koja se ne odnosi na muziku nije često razmatran problem. Ovaj autor se neretko navodi i kao primer historicističke orijentacije u sociologiji, te se samim tim svrstava i među oponente evolucionističkim strujama u sociologiji. Istraživanje Veberove sociološkomuzičke teorije pokazuje se u tom smislu sasvim osobeno u celokupnom Veberovom opusu. Ova teorija, naime, jeste suštinski evolucionistički koncipirana, pri čemu je od fundamentalne važnosti za njeno konačno uobličenje imao, ne sociološki (odnosno, ne u velikoj meri), nego muzikološki teorijski kontekst, a pogotovo evolucionistička paradigma u tadašnjim diskursima o muzici.

Veberova tumačenja "razvoja" muzike ukazuju na izraženo prisustvo muzikološke evolucionističke paradigme, koja je, inače, bila dominantna u diskursima spenserijanski profilisane tradicije u radovima prvih muzikologa, etnomuzikologa i teoretičara muzike (radovima koje je Veber detaljno poznao i pod čijim je uticajem pisao studiju o muzici). Mnogobrojni su primeri istoričara i teoretičara muzike s kraja 19. veka čiji su radovi bili pod značajnim uticajem (prevashodno) Spenserove teorije evolucionizma. Ovde ću pomenuti samo najpoznatije od njih. Čuveni istoričar muzike Hugo Riman (Hugo Riemann), na primer, pisao o razlici „keltsko-germansko-slovenskih naroda” i drugih „rasa”, te pojašnjavao da su prvopomenuti bili „više predodređeni” da upotrebljavaju harmoniju u svojoj muzici, što je smatrao podsticajnim za razvoj te muzike i za izgradnju sve kompleksnijih organizacionih principa. Veberov diskurs uistinu je blizak, neretko i istovetan Rimanovom. Pomenuti princip „rasne razlike”, aktuelan u svim teorijama toga doba, takođe je evidentan. Veber je, poput Rimana, kao i, primera radi, Hornbostela (Erich von Hornbostel, jedan od prvih etnomuzikologa) i Adlera (Guido Adler, jedan od prvih muzikologa), razumevao istoriju muzike u okviru dihotomije "razvijenih" i "primitivnih", odnosno zapadnih i svih ostalih kultura.

U skladu sa svim navedenim, osnovni cilj moje doktorske disertacije biće: definisanje krucijalnih problema kojima se Veber bavio u okviru svoje sociološkomuzičke teorije (pri tom, ne isključivo u studiji o muzici, nego i drugim spisima u kojima je komentarisao kulturu i nauku o kulturi, kao i u ličnim dokumentima), potom usmeravanje analitičke pažnje na koncept racionalizacije i njegov odnos sa paradigmom evolucionizma (radi jasnijeg pregleda, biće reči i o sociološkom i o muzikološkom evolucionizmu, iako je drugopomenuti umnogome značajniji za Veberovu teoriju), te izdvajanje onih aspekata Veberove teorije koji svedoče o osobenosti autorovog određenja racionalizacije muzike kao posledice uticaja muzikološkog evolucionizma. Naposletku, analiza koncepta racionalizacije muzike iz evolucionističke perspektive trebalo bi da rezultira temeljnijim i aktuelnijim uvidom u sam značaj Veberovog promišljanja o muzici, ali i da inkorporira Veberovo delo u celini u okvire savremenih teorija društvenih nauka, kao i da umreži diskurs ovog autora sa diskursima koji su bili aktuelni, ne samo u društvenom, naučnom, sociološkom, nego i u filozofskom, estetičkom i diskursu istorije umetnosti i muzike s kraja 19. i početka 20. veka.

U daljem tekstu prilažem strukturu rada i opis poglavlja navedenih u strukturi.

STRUKTURA RADA

UVOD: REKONSTRUKCIJA VEBEROVOG ANGAŽOVANJA U OBLASTI SOCIOLOGIJE KULTURE, UMETNOSTI I MUZIKE

MESTO STUDIJE O MUZICI U VEBEROVOJ SOCIOLOGIJI KULTURE

KOMPONENTE VEBEROVE SOCIOLOGIJE MUZIKE

TEORIJSKI PRISTUPI PROUČAVANJU VEBEROVE SOCIOLOŠKOMUZIČKE TEORIJE

1. EVOLUCIONIZAM U NAUČNIM DISKURSIMA 19. VEKA

TEORIJA EVOLUCIJE HERBERTA SPENSERA

TEORIJA EVOLUCIJE ČARLSA DARVINA

DARVINOV I SPENSEROV DISKURS O EVOLUCIJI MUZIKE

2. EVOLUCIONIZAM U MUZIKOLOŠKIM DISKURSIMA 19. VEKA

UTICAJ EVOLUCIONISTIČKIH TEORIJA NA MUZIKOLOŠKE DISKURSE

KATEGORIJE "RAZVIJENE" I "NERAZVIJENE" MUZIKE

KATEGORIJE "ZAPADNE" I "NE-ZAPADNE" MUZIKE

3. EVOLUCIONIZAM U VEBEROVOJ SOCIOLOŠKOMUZIČKOJ TEORIJI

VEBEROV DISKURS IZMEĐU ISTORICIZMA I EVOLUCIONIZMA

UTICAJ EVOLUCIONISTIČKI PROFILISANIH MUZIKOLOŠKIH DISKURSA NA VEBEROV KONCEPT RACIONALIZACIJE MUZIKE

RACIONALIZACIJA KAO EVOLUCIONISTIČKI MODEL KONSTRUISANJA ISTORIJE MUZIKE

ZAKLJUČAK: IMPLIKACIJE VEBEROVOG DISKURSA O RACIONALIZACIJI MUZIKE

OPIS POGLAVLJA

Uvod: rekonstrukcija Veberovog angažovanja u oblasti sociologije kulture, umetnosti i muzike

Uvodni deo rada biće umnogome biografski profilisan. Na osnovu biografskih podataka, moguće je izdvojiti dve faze u Veberovom životu i radu koje se odnose na njegovo razmatranje umetnosti. Uočljiva je, naime, nedvosmislena distinkcija između perioda do i nakon 1910. godine. Prva faza obeležena je Veberovim ličnim interesovanjem za umetnost, njegovim obrazovanjem, čitanjem literature iz istorije umetnosti, kao i putovanjima i iskustvenim doživljajem umetničkih dela u Italiji i Holandiji. Druga faza, počev od navedene godine, karakteristična je po intenzivnijem profesionalnom angažovanju ovog autora. Podsećam, to je ujedno i poslednja decenija njegovog života, ona u kojoj je bio fokusiran na pisanje studije iz sociologije kulture.

Veberovo lično interesovanje za umetnost i sporadični komentari o kulturi dobili su svoje konkretno i potpuno uobličenje na prvom okupljanju Nemačkog sociološkog društva (*Deutsche Soziologische Gesellschaft*) održanog od 19. do 22. oktobra 1910. godine u Frankfurtu na Majni. Ovaj momenat, ujedno, predstavlja početak ozbiljnijeg, temeljnijeg, i kontinuiranog angažovanja ovog mislioca u oblasti sociologije kulture i umetnosti. Dakle, Veberovo intenzivnije i kontinuirano preusmerenje interesovanja upravo u poslednjoj deceniji života na fenomen kulture, posledica je njegove participacije na pomenutom sastanku. Tema sastanka (*Technik und Kultur*) i izlaganja Veberovih kolega, mogu se smatrati direktnim povodom intenziviranja i ekspanzije Veberovih potonjih sociološkokulturnih eksplikacija. Upravo između analitičkih osa „tehničke” i „kulture” umrežena je celokupna sociološkomuzička teorija ovog autora. U ovom delu rada biće i reči o Veberovom ukazivanju na predmetno razgraničenje disciplina istorije i sociologije muzike, pri čemu bi se prvopomenuta nauka bavila proučavanjem povezanosti „umetničke volje” (*das kunstlerische Wollen*) sa „muzičko-tehničkim sredstvima”, a drugopomenuta bi trebalo da se bavi vezom „opštih tehničkih odnosa” društvenih procesa i „duha” određene muzike (Weber, 2005: 31).

Nakon predstavljanja komponenata Veberove sociološkomuzičke teorije, uvodni deo rada završiću osvrtom na teorijske pristupe proučavanju Veberove teorije, gde ću predstaviti postojeća promatranja Veberove sociološke teorije uopšte, te njegove sociološkokulturne i sociološkomuzičke teorije. U ovom odeljku uvodnog dela želim najpre da pokažem kako je Veberova sociološkomuzička teorija skrajnuta iz sociološkog naučnog polja, kao i da se, u postojećoj literaturi koja ovu teoriju uzima u razmatranje, profilu srodni problemi koji se redovno ponavljaju. Time želim da ukažem na nedostatke postojećih pristupa, te pripremim teorijski plato za objašnjavanje značaja evolucionizma kao relevantnog aspekta za istraživanje Veberove sociološkomuzičke teorije.

1. Evolucionizam u sociološkim diskursima 19. veka

U prvom delu rada razmatraće se kontekst uspostavljanja evolucionističke paradigme u sociološkim diskursima. Želim, pri tom, da naglasim, da će ovaj deo rad biti u funkciji inkorporiranja Veberove sociološkomuzičke teorije u kontekst evolucionizma, te ću pokušati da izbegnem pregled svih vidova evolucionizma, već ću se fokusirati na one aspekte evolucionističke paradigme koja se da dovesti u vezu sa Veberovim diskursom o muzici. Stoga će ponajviše biti reči o Spenserovoj i Darwinovoj teoriji evolucije, pri čemu treba imati u vidu da će spenserijanski evolucionizam biti od ključne važnosti za nemačke diskurse o muzici 19. veka. Ipak, osvrt na Darwinovu teoriju jeste podjednako važan, budući da ni ova teorija nije bila bez odjeka u muzikološkim krugovima. Nakon uvida u opštu teoriju evolucije obojice pomenutih autora, posvetiću se prikazu njihovih diskursa o muzici.

Isto kao što i za Vebera nije šire poznato da se ozbiljno bavio sociologijom muzike, tako je i teorija o evoluciji muzike malo poznata kada je reč o Darwinu i Spenseru. Naime, prepiska Herberta Spensera i Čarlsa Darvina svedoči o interesovanju ovih mislilaca za problem evolucije u muzici (Darwin, 1858). Godine 1858, Spenser je poslao Darwinu izvesni broj svojih eseja, među kojima je bio i tekst pod naslovom „Poreklo i funkcija muzike”, kog je Darwin prokomentarisao kao izuzetno zanimljivog, te istakao da je i sam razmišljao o razvojnoj teoriji u sferi muzike, ali da nije uspeo da u potpunosti argumentuje svoje ideje. Takođe je dodao da se u velikoj meri slaže sa

Spenserovim idejama i da mu se čini da će doći do istih zaključaka (Darwin, 1858). Darwin će znatno detaljnije elaborirati svoje teze o evoluciji u muzici, u studijama počev od 1871. godine, a u njima se njegova tumačenja neće uvek podudarati sa Spenserovim. Iako su i Spenser i Darwin zastupali stanovište po kom je muzika imala ulogu ekspresivnog ispoljavanja afekata, Darwin ju je razumeo kao oruđe u selekciji i kao prethodnicu jezika. Spenserijansko evolucionističko tumačenje muzike podrazumevalo je pristup muzici kao istorijskom i kulturnom fenomenu. Drugim rečima, dok je muzika za Darvina predstavljala ravnopravno sredstvo u procesima selekcije tokom evolucije čoveka kao vrste, Spenserova razmatranja navedenog problema, kao i ona potonja fundirana na njegovoj teoriji, odnosila su se na sagledavanje muzike kao komponente u sociokulturnoj evoluciji.

2. Evolucionizam u muzikološkim diskursima 19. veka

Na prelazu iz 19. u 20. vek, spenserijanski razumevan evolucionizam prevagnuo je u razmišljanjima o evoluciji muzike, ili, barem u onim koji su bili dominantni i najuticajniji, i to pogotovo u nemačkim zemljama. S druge strane, manje je poznato da su engleski diskursi o muzici usvajali i principe Darwinove teorije (Kivy, 1959), i pored nesumnjivog prisustva spenserijanske paradigme (Offer, 1983). Prihvatanje Spenserovog pristupa razumevanju muzike omogućavalo je stvaranje teorijskog okvira za sagledavanje raznovrsnosti muzičkih praksi i njihove promenljivosti tokom istorije. U tom istorijskom trenutku – dakle, na samom začetku konstituisanja naučnih diskursa o muzici – bila je zastupljena podela na muzikologiju (ili istorijsku muzikologiju) i komparativnu muzikologiju, pri čemu su obe istraživale i objašnjavale sličnosti i razlike muzika različitih kultura i istorijskih perioda. Prvopomenuta je, međutim, bila više fokusirana na zapadne kulture (što će ostati osobenost kasnije, pa čak i današnje muzikologije), dok je drugopomenuta obuhvatala i istraživanja takozvanih (odnosno, tada nazivanih) "primitivnih" kultura (i biće preimenovana u današnju etnomuzikologiju).

U ovom delu rada ukazaću na značaj i obim uticaja evolucionističkih diskursa na profilisanje prvih disciplina koje su se tada konstituisale i koje su pretendovale da se naučno bave muzikom. Spenserovski pristup prožeo je teorije istorijskih muzikologa, poput Adlera, i muzičkih teoretičara, kao, na primer, Rimana. Adler je tako tvrdio da se

tadašnja upotreba određenih harmonskih sklopova može dovesti u vezu sa "prirodnim" predispozicijama pevanja u saglasju. Riman, jedan od najuticajnijih muzičkih teoretičara i istoričara toga doba, objašnjavao je razliku „keltsko-germansko-slovenskih naroda” i drugih „rasa” ukazivanjem na činjenicu da su prvopomenuti bili „više predodređeni” da upotrebljavaju harmoniju u svojoj muzici, što je, po njegovom mišljenju, doprinelo bržem razvoju te muzike i razvijanju sve kompleksnijih organizacionih principa.

Diskursi u okviru evolucionističke paradigme neretko su bivali obeleženi idejom o „rasnoj razlici”, odnosno razumevanjem zapadne kulture i drugih kultura kao značajno divergentnih, što je imalo za posledicu konstruisanje koncepata "razvijene" (tj. evropske kulture) i "primitivnih" (odnosno, kultura svih ostalih naroda). Navedeni konstrukti očigledni su, kako u diskursu istorijskih, tako i u onima komparativnih muzikologa krajem 19. i početkom 20. veka. Ove diskurse odlikovao je analitički pristup melodijskim i ritmičkim strukturama, harmonskim rešenjima i upotrebi instrumenata, pri čemu su autori redovno komparativno sagledavali muzičke prakse evropskih i drugih naroda. Zapadna muzika je u tim analizama okarakterisana kao ona u kojoj su ostvarene najkompleksnija kompoziciona rešenja koja nisu uspevali da razumeju i dosegnu "primitivni" narodi koji su poznavali samo "jednostavne" zvuke. Navedena tumačenja su se ponekad objašnjavala tezom da je u evropskoj kuluri ostvarena dominacija razuma nad emocijama, te su i umetničke prakse doživele racionalniju, što bi značilo usmerenu i naprednu organizaciju, a pripadnici "naprednijih" naroda nisu mogli da se prepuste muzici onako emotivno kako su to radili pripadnici "primitivnih" naroda.

3. Umrežavanje sociološkog i muzikološkog evolucionizma u Veberovoj sociološkomuzičkoj teoriji

Problematizacija evolucionističkih elemenata u Veberovoj sociološkomuzičkoj teoriji dobiće svoju potpunu realizaciju u trećem delu rada, koji će se sastojati iz dva ključna odeljka. Prvi će biti posvećen detaljnom razmatranju uticaja evolucionističkih diskursa na Veberovu teoriju, dok će se u drugom analizirati konkretni simptomi prisustva evolucionističkih momenata u teoriji racionalizacije muzike.

Nekoliko ključnih teoretičara biće razmatrani u kontekstu razmatranja mnogobrojnih uticaja na Vebera. Jedan od značajnijih teoretičara sa čijim delom je Veber imao prilike da se upozna bio je Helmholtz (Hermann von Helmholtz), koji je, 1863.

godine, objavio studiju *Učenje o tonovima (Tonlehre)*. Njegov rad bio je medicinski fundiran i zasnovan na analizi „fizioloških uzroka muzičke harmonije” (Radkau, 2009: 371). Proučavajući teoriju muzike, sprovodeći eksperimente i istražujući percepciju muzike, Helmholtz je došao do saznanja da se melodija, nastajući kao rezultat vibracija rezonantnih tela u vazduhu, sastoji od jednog osnovnog tona i serije harmonijskih tonova (tzv. alikvotnog niza), što je bilo krajnje inovativno saznanje za naučnu javnost toga doba. Ovaj naučnik je, dakle, dokazao da je harmonija već sadržana u samoj melodiji, odnosno, da je ona izvorno struktuirana u akustičkoj percepciji. Stoga se istorijski razvoj (to jest ”pojava”) harmonije može objasniti razvijanjem ljudskih fizioloških predispozicija.

I pored izuzetnog interesovanja za Helmholtzev rad, Veber se negativno izjasnio o ideji postojanja „panharmonije”, odnosno sveprisutne „prirodne harmonije”. Veber, naime, nije odobravao shvatanje da je svaka melodija mogla da u sebi sadrži složene harmonije (akordske strukture). Na ovom mestu može se naći jedan od fundamentalnih simptoma Veberovog evolucionističkog pristupa razumevanju muzike. Ovaj simptom se prepoznaje u Veberovom jasnom tumačenju sveukupne (što bi ovde značilo zapadnoevropske) istorije muzike kao jedne pravolinijske linije napretka ljudskog ovladavanja tehničkim sredstvima – napretka koji se realizovao uz pomoć borbe i selekcije u darvinističkog smislu. Suprotstavivši se ideji ”prirodnih” tonskih sklopova, on je insistirao na tezi da je ljudskom uhu bila potrebna racionalizacija, odnosno viševjekovno učenje i usavršavanje (i to uz pomoć instrumenata kakvi su bili klavir i orgulje) da bi tek u kasnom 18. veku bili dostignuti značajni koraci u procesu racionalizacije. Drugim rečima, Veber je smatrao da je jedino *ratio* bio sposoban da (postupnim napredovanjem) dođe do ”otkrića” harmonije.

Iako kritički sagledan, Helmholtzev rad bio je izuzetno važan za Veberovo bavljenje muzikom. Ipak, za direktno inkorporiranje Veberove teorije u okvire evolucionističke paradigme u mnogo većoj meri odgovorni su radovi Hornbostela i, pogotovo, Rimana, sa kojima je Veber delio suprotstavljenu poziciju Helmholtzu. Treba istaći da su navedeni autori bili ključni, ali ne i jedini koji su uticali na Vebera. Njihov uticaj je bio nedvosmislen, o čemu svedoči i sama Veberova analiza sprovedena u studiji o muzici, a potvrđuju je i autori koji su se bavili tim aspektom Veberovog opusa, poput

Brauna i Finschera (Braun i Fischer, 2004). Treba, međutim, podsetiti da je Veber sasvim izvesno bio upoznat sa većinom radova u okviru tadašnjih disciplina o muzici.

U skladu sa rečenim, indikativno je najpre istaći najuočljiviju osobenost Veberovih tumačenja koja potvrđuje prisustvo evolucionističke paradigme. Radi se, bez dileme, o autorovom evrocentričnom pristupu istoriji muzike. Veber je, poput Rimana i Hornbostela (između ostalih), razumevao istoriju muzike u okviru dihotomije "razvijenih" i "primitivnih" kultura. Nadalje, Veberov analitički aparat takođe je već sasvim bio poznat autorima evolucionističke provenijencije. U pitanju je, naime, analiza melodijskih, ritmičkih i harmonskih rešenja, kao i instrumenata, pri čemu je zaključak vodio glorifikaciji zapadnoevropske kulture. Iako je Veberovo tumačenje odista jedinstveno po prisustvu pojma racionalizacije (kao i po doslednoj primeni tog principa kroz istoriju muzike), ovaj autor nije uspeo da izbegne razumevanju zapadnoevropske kulture kao "razvijenije", ili, njegovim rečnikom rečeno, "racionalizovane" u potpunosti, i time superiornije u odnosu na one kulture koje nisu dostigle takvu kompleksnost, zbog čega su ostale na nivou "jednostavnijih" rešenja u muzičkom izrazu. Čak su, prema Veberovom mišljenju, i narodi koji su započeli proces racionalizacije (poput antičkih Grka) ipak ostali inferiorniji u odnosu na Zapad 19. veka, zato što ga nisu završili, odnosno dosegli (preko svih šest pomenutih koraka) do temperovanog tonskog sistema (Weber, 2004: 199 i dalje).

Potrebno je, na kraju, sumirati zaključke o prisustvu evolucionističkog mišljenja u „tezi o racionalizaciji” Maksa Vebera. Time želim još jednom da pokažem da se teza o racionalističkom modelu kao dominantno evolucionistički koncipiranom, čini sasvim osnovanom. Pokazuje se, dakle, da Veberova analiza koraka racionalizacije uistinu sadrži osobenosti evolucionističkog narativa istorije muzike. Indikativno je, stoga, potpuno zapostavljanje ovog aspekta Veberove teorije u literaturi, te pomenuto insistiranje da Veberovoj opozitnoj poziciji evolucionizmu. Ukazala sam na to da je Veberova upoznatost sa mnogobrojnim radovima autora koji su pisali o muzici bila krucijalna za jedinstvenost sociološkomuzičke teorije ovog autora. Ovde bih istakla i da u prilog navedenoj tezi ide i podatak da su upravo refleksije o muzici navele Vebera da "otkrije" svojevrсни racionalizam u sveukupnoj okcidentalnoj civilizaciji. Tek je nakon toga počeo

da traga za istovetnim principom u drugim sferama zapadnog društva (Weber, 1984: 349 i dalje). Dakle, sam koncept racionalizacije proistekao je iz Veberovog promišljanja o muzici, a ono (promišljanje) bilo je podstaknuto i obojeno radovima evolucionistički orijentisanih autora. Nakon komparacije Veberovih stanovišta sa tumačenjima Hornbostela i Rimana, uočavanja evolucionističkih elemenata u Veberovom diskursu, te imajući u vidu navedene biografske podatke, može se, konačno, zaključiti da veza između koncepta racionalizacije i evolucionističkog modela postaje sasvim nedvosmislena.

Zaključak: implikacije Veberovog diskursa o racionalizaciji muzike

U zaključnim razmatranjima poći ću od početnih hipoteza, te sprovesti konačne odgovore na postavljena pitanja. Nakon izvođenja zaključaka o Veberovoj teoriji kao takvoj, pokušaću da završnu diskusiju izmestim iz okvira pojedinačnog opusa jednog autora, te ukažem na širu perspektivu uviđanja prisustva pojedinih paradigmi u određenim teorijskim sistemima, kao i da problematizujem značaj Veberove sociološkomuzičke teorije u kontekstu savremenih teorijskih debata.

Imajući u vidu rečeno, u zaključnim razmatranjima ukazaću na to da je, tokom 20. veka, evolucionistička paradigma počela da jenjava, što je, isprva, bilo uslovljeno preusmeravanjem istraživačkog fokusa sa pitanja porekla i razvoja muzike, kao i bioloških problema vezanih za fenomene uma, govora i muzike, na istorijske problematizacije savremenih muzičkih praksi. Istraživači su se, na primer, koncentrisali na detaljne etnografske opise i pokušavali su da razumeju i objasne konkretnu muzičku praksu u njenom vlastitom kontekstu, bez komparacije sa evropskom "elitnom" muzikom. Dalje slabljenje evolucionističke paradigme bilo je rezultat velike transformacije naučnih diskursa koja se odigravala krajem 20. i početkom 21. veka. Dihotomija „zapadno – ne-zapadno” ili (u ekstremnijoj varijanti) „razvijeno-primitivno” kritikovana je i konačno napuštena u mnogim naučnim diskursima. Tako je bilo i sa diskursima o muzici, koji su bili obeleženi, najpre, kritikom zastarelih paradigmi, a, potom, i uspostavljanjem novih tematskih krugova i polja istraživanja kojima bi se muzikolozi, etnomuzikolozi, pa i sociolozi muzike bavili. U navedenom kontekstu, izložiću i eventualne aktuelne potencijale sociološkomuzičke teorije Maksa Vebera.

IZBOR IZ LITERATURE

Applegate, Celia (1992): „What Is German Music? Reflections on the Role of Art in the Creation of the Nation”, *German Studies Review*, Vol. 15, 21-32

Baumgarten, Eduard (1964): „Einleitung”, u: Weber, Max: *Soziologie. Weltgeschichtliche Analyse. Politik*, Stuttgart: Alfred Kröner

Ber, Vivijen (2001): *Uvod u socijalni konstrukcionizam*, Beograd: Zepter book world

Bernd Hamm, Russell, Charles Smandych (2005): *Cultural Imperialism: Essays on the Political Economy of Cultural Domination*, Toronto: University of Toronto Press

Blaukopf, Kurt (1996): *Musik im Wandel der Gesellschaft. Grundzüge der Musiksoziologie*, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft

Bontinck, Imgard (2007): „Klassiker der Musiksoziologie“, u: Motte-Haber, Helga de la i Neuhoﬀ, Hans (ur.): *Musiksoziologie*, Laaber: Laaber-Verlag

Braun, Christoph (1992): *Max Webers Musiksoziologie*, Laaber:Laaber-Verlag

Braun, Christoph (1994): „Grenzen der Ratio, Grenzen der Soziologie. Anmerkungen zum "Musiksoziologen" Max Weber”, *Archiv für Musikwissenschaft*, 51, 1-25

Braun, Christoph i Finscher, Ludwig (2004): „Einleitung“, u: Weber, Max: *Zur Musiksoziologie (Nachlaß 1921), Gesamtausgabe*, knj. 14, Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck)

Bonds, Mark Evan (1997): „Idealism and the Aesthetics of Instrumental Music at the Turn of the Nineteenth Century”, *Journal of the American Musicological Society*, god. 50, br. 2-3, 387-420

Cipriani, Roberto (2000): *Sociology of Religion: A Historical Introduction*, Hawthorne & New York: Walter de Gruyten

Clayton, Martin, Hebert, Trevor i Middleton, Richard (2003): *The Cultural Study of Music*, New York and London: Routledge

Cook, Nicholas i Everest, Mark (1999): *Rethinking Music*, Oxford, New Yprk: Oxford University Press

Cregg, Stewart, Haugaard, Mark (2009): „The SAGE Handbook of Power”, London: Sage Publications Ltd.

Cross, Ian (2007): „Music and Cognitive Evolution”, u: Barrett, Louise and Dunbar, Robin (ur.): *OUP Handbook of Evolutionary Psychology*, (pristupljeno 20. 11. 2009), <http://www.mus.cam.ac.uk/~cross>

Dahlhaus, Carl (1989): *The Idea of Absolute Music*, Chicago: The University of Chicago Press

Darwin, Charles (1858): The Darwin Correspondence Online Database (pristupljeno 20. 11. 2009), <<http://darwin.lib.cam.ac.uk/>>

Darwin, Charles (1998): *The expression of the emotions in man and animals*, London: Harper Collins Publishers

Darwin, Charles (2004): *The descent of man and selection in relation to sex*, London: Penguin Books

DeNora, Tia (2003): *After Adorno. Rethinking Music Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press

DeNora, Tia (2004): „Historical perspectives in Music Sociology”, *Poetics*, 32, str. 211–221

Duchesne, Ricardo (2009): „Max Weber is the Measure of the West: A Further Argument on Vries and Goldstone”, *World History Connected*, Vol. 4, No. 1

Đurić, Mihailo (1997): *Sociologija Maksa Vebera*, Beograd: NIU Službeni list SRJ

Engel, Gerhard (1991): „Zur Aktualität der Musiksoziologie Max Webers” *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music*, Vol. 22, No. 1, 3-17

Edgar, Andrew (1995): „Weber, Nietzsche and Music”, u: Sedgwick, Peter R. (ur.): *Nietzsche. A Critical Reader*, Oxford: Blackwell

Eisen, Arnold (1978): „The Meanings and Confusions of Weberian 'Rationality'”, *The British Journal of Sociology*, Vol. 29, No. 1, 57-70

Greisman, H. C. (1976): „'Disenchantment of the World'. Romanticism, Aesthetics and Sociological Theory”, *The British Journal of Sociology*, Vol. 27, No. 4, 495–507

Gronow, Jukka (1988): „The Element of Irrationality. Max Weber's Diagnosis of Modern Culture”, *Acta Sociologica*, Vol. 31, No. 4, 319–331

Hamilton, Malkom (2003): *Sociologija religije*, Beograd: Clio

Harington, Austin (2000): „Value Spheres or 'Validity Spheres'? Weber, Habermas and Modernity”, *Max Weber Studies*, 84–103

Ilić, Vladimir (2006): *Uporedni metod u sociologiji*, Zrenjanin: Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”

Ingold, Tim (2005): *Key Debates in Anthropology*, New York: Routledge

Jeremić-Molnar, Dragana, i Molnar, Aleksandar (2009): *Nestajanje uzvišenog i ovladavanje avangardnog u muzici moderne epohe*, Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju i Filip Višnjić, knj. 1–2

Kalberg, Stephen (1990): „The Rationalisation of Action Max Weber's Sociology of Religion”, *Sociological Theory*, Vol. 8, No. 1, 58–84

Kalberg, Stephen (1994): *Max Weber's Comparative-Historical Sociology*, Chicago: The University of Chicago Press

Kalisch, Volker (1981): „Zur Rezeption der Max Weberschen Musiksoziologie: aus musiksoziologischer sicht”, *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music*, Vol. 12, No. 2, 165-180

Kelly, Devin (2007): „The Rational and Social Foundations of Electronic Dance Music”, *Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association, TBA, New York, New York City, Aug 11, 2007 Online <PDF>. 2010-04-06 <http://www.allacademic.com/meta/p185102_index.html>*

Kemple, Thomas M. (2005): „Remarks on Technology and Culture”, *Theory, Culture, Society*, Vol. 22, No.4, 23–26

Kivisto, Peter, Swatos, William Jr. (1991): „Max Weber as "Christian Sociologist", *Journal of the Scientific Study of Religion*, Vol. 30, No. 4, 347–362

Kivy, Peter (1959): „Charles Darwin on Music”, *Journal of the American Musicological Society*, Vol. 12, No. 1, 42-48

Koch, Andrew M (1993): „Rationality, Romanticism and the Individual: Max Weber's "Modernism" and the Confrontation with "Modernity"”, *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*, Vol. 26, No. 1, 123-144

Kramer, Elisabeth A. (2005): *The Idea of Kunstreligion in German Musical Aesthetics of The Early Nineteenth Century*, University of North Carolina at Chapel Hill: dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the Department of Music

Lalman, Mišel (2004): *Istorija socioloških ideja, tom I*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva

Langton, John (1979): „Darwinism and the Behavioral Theory of Sociocultural Evolution: An Analysis”, *The American Journal of Sociology*, Vol. 85, No. 2, 288-309

Lash, Scott (1987): *Max Weber: Rationality and Modernity*, London: Alen and Unwin

Lichtblau, Klaus (1996): *Kulturkrise und Soziologie um die Jahrhundertwende. Zur Genealogie der Kultursoziologie in Deutschland*, Frankfurt am Main: Suhrkamp

Lichtblau, Klaus (2001): „Soziologie als Kulturwissenschaft? Zur Rolle des Kulturbegriffs in der Selbstreflexion der deutschsprachigen Soziologie”, In: *Soziologie. Forum der Deutschen Gesellschaft für Soziologie*, Heft 1, S. 5-21

Lichtblau, Klaus (2002): *Transformationen der Moderne*, Berlin / Wien: PHILO Verlagsgesellschaft

Lipp, Wolfgang (1992): *Gesellschaft und Musik : Wege zur Musiksoziologie* Berlin : Duncker und Humblot

Lippman, Edward A. (1992): *A History of Western Musical Aesthetics*, Lincoln i London: University of Nebraska Press

Malhotra, Valeri Ann (1979): „Weber’s Concept of Rationalization and the Electronic Evolution in Western Classical Music”, *Qualitative Sociology*, Vol. 1, No. 3, 100–120

Martindale, Don (1958): „Introduction”, u: Martindale et al. (ur.): *The Rational and Social Foundations of Music*, Carbondale, IL: Southern Illinois Press

Martin, Peter J. (1995): *Sounds and Society. Themes in the Sociology of Music*. Manchester: Manchester University Press

Max Weber Gesamtausgabe, Band 6–9, Tübingen: (Mohr) Siebeck

Miller, Toby (2001): *A Companion to Cultural Studies*, Oxford: Blackwell

Mommsen, Wolfgang J. i Schwentker, Wolfgang (1988): *Max Weber und seine Zeitgenossen*, Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht

Nafissi, Mohammad (2006): „Reformation as a General Ideal Type. A Comparative Outline”, *Max Weber Studies*, 69–110

Nedović, Slobodanka (2007): „Racionalizacija” u: Mimica, Aljoša i Bogdanović, Marija (ur.): *Sociološki rečnik*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva

Offer, John (1983): „An Examination of Spencer's Sociology of Music and Its Impact on Music Historiography in Britain”, *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music*, Vol. 14, No. 1, 33-52

Ortner, Sherry B. (1984): „Theory in Anthropology since the Sixties” *Comparative Studies in Society and History*, Vol. 26, No. 1, 126-166

Owen, David (1994): *Maturity and Modernity. Nietzsche, Weber, Foucault and the Ambivalence of Reason*, London & New York: Routledge

Peri, Marvin (2000): *Intelektualna istorija Evrope*, Beograd: Clio

Radkau, Joachim (2009): *Max Weber. A Biography*, Cambridge: Polity Press

Reckling, Falk (2001): „Interpreted Modernity. Weber and Taylor on Values and Modernity”, *European Journal of Social Theory* 4(2): 153–176

Rogers, James Allen (1972): „Darwinism and Social Darwinism”, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 33, No. 2, 265-280

Roth, Guerlther (1976): „History and sociology in the work of Max Weber”, *British Journal of Sociology*, Vol. 27 No. 3, 306-318

Rummenhöller (1999): *Einführung in die Musiksoziologie*, Wilhelmshaven: Noetzel, Heinrichshofen

Samson, Jim (2002): *The Cambridge History of Nineteenth-Century Music*, Cambridge: Cambridge University Press

Scaff, Lawrence A. (1993): „Life Contra Ratio: Music and Social Theory”, *Sociological Theory*, Vol. 11, No. 2, 234–240

Scaff, Lawrence A. (2000): „Weber on the Cultural Situation of the Modern Age”, u: Turner, Stephen (ur.): *The Cambridge Companion to Weber*, Cambridge: Cambridge University Press, 99–116

Scaff, Lawrence A. (2005): „Weber, Art and Social Theory”, *Etica & Politica/ Ethics & Politics*, http://www.units.it/etica/2005_SCAFF.htm (pristupljeno 5. 3. 2009)

Schluchter, Wolfgang (1980): *Rationalismus der Weltbeherrschung. Studien zu Max Weber*, Frankfurt am Main: Suhrkamp

Schluchter, Wolfgang (1981): *The Rise of Western Rationalism. Max Weber's Developmental History*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press

Scott, Derek B. (2000): *Music, Culture and Society. A Reader*, Oxford: Oxford University Press

Sharlin, Allan N. (1977): „Retrospective: Max Weber”, *The Journal of Modern History*, Vol. 49, No. 1, 110-115

Sekulić, Nada (2007): „Evolucionizam, sociokulturni”, u: Mimica, Aljoša i Bogdanović, Marija (ur.): *Sociološki rečnik*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 137–138

Silbermann, Alphons (1955): *Introduction à une sociologie de la musique*, Paris: Presses Universitaires

Silbermann, Alphons (1963): „Max Webers musikalischer Exkurs. Ein Kommentar zu seiner Studie 'Die rationalen und soziologischen Grundlagen der Musik'” u: König, René i Winckelmann, Johannes (ur.): *Max Weber zum Gedächtnis*, Köln i Opladen: Westdeutscher Verlag

Smith, David Norman (1998): „Faith, Reason and Harisma: Rudolf Sohm, Max Weber and the Theology of Grace”, *Sociological Inquiry*, Vol. 68, No. 1, 32–68

Smith, Woodruff D. (1991): *Politics and the Sciences of Culture in Germany 1840–1920*, New York, Oxford: Oxford University Press

Sommer, Heinz-Dieter (1982): „Max Webers musiksoziologische Studie”, *Archiv für Musikwissenschaft*, 39. Jahrg., H. 2, 79-99

Spencer, Herbert (1858): *Essays, Scientific, Political and Speculative* (Vol. 1). London: Williams and Norgate

Stauth, Georg, Turner, Bryan S. (1988): *Nietzsche's dance : resentment, reciprocity and resistance in social life*, Oxford: Basil Blackwell

Titunik, Regina F. (1997): „The Continuation of History: Max Weber and the Advent of a New Aristocracy”, *The Journal of Politics*, Vol. 59, No. 3, 680–700

Toews, John E. (2008): „Integrating Music into Intellectual History: Nineteenth-Century Art Music as a Discourse of Agency and Identity”, *Modern Intellectual History*, 5, 2, 309–331

Tomlinson, John (2001): *Cultural Imperialism: A Critical Introduction*, ACLS humanities e-book

- Turley, Alan C. (2001): „Max Weber and the Sociology of Music”, *Sociological Forum*, Vol. 16, No. 4, 633–653
- Turner, Stephen (2000): *The Cambridge Companion to Weber*, Cambridge: Cambridge University Press
- Weber, Maks (1976): *Privreda i društvo*, knj. 1–2, Beograd: Prosveta
- Weber, Maks (1989): *Metodologija društvenih nauka*, Zagreb: Globus
- Weber, Maks (1997): *Sabrani spisi o sociologiji religije*, knj. 1–3, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića
- Wax, Murray L. (1993): „How Culture Misdirects Multiculturalism”, *Anthropology & Education Quarterly*, Vol. 24, No. 2, 99–115
- Weber, Marianne (1984): *Max Weber. Ein Lebensbild*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck)
- Weber, Max (1978): *Basic Concepts in Sociology*, London: Peter Owen
- Weber, Max (1988): „Diskussionsrede zu W. Sombarts Vortrag über Technik und Kultur, Erste Soziologentagung Frankfurt 1910“, u: *Gesammelte Aufsätze zur Soziologie und Sozialpolitik*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck)
- Weber, Max (1998): *Duhovni rad kao poziv*, Sremski Karlovci: Knjižarnica Z. Stojanovića
- Weber, Max (1961): *From Max Weber: Essays in Sociology*, London: Routledge & Kegan Paul
- Weber, Max (2004): *Zur Musiksoziologie (Nachlaß 1921), Gesamtausgabe*, knj. 14, Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck)
- Weiller, Edith (1994): *Max Weber und die literarische Moderne: ambivalente Begegnungen zweier Kulturen*, Stuttgart: J. B. Metzler
- Weikart, Richard (1993): „The Origins of Social Darwinism in Germany, 1859-1895”, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 54, No. 3, 469-488
- White, Livingston A. (2001): „Reconsidering cultural imperialism theory", *Transnational Broadcasting Studies* (The Center for Electronic Journalism at the American University in Cairo and the Centre for Middle East Studies, St. Antony's College, Oxford) (6)

Wierzbicki, James (2010): „Max Weber and Musicology: Dancing on Shaky Foundations”, *The Musical Quarterly* Advance Access published April 18

Williams, Alistair (2001): *Constructing Musicology*, Aldershot i Burlington: Ashgate

Wolf, Eric R. (1982): *Europe and the People without History*, Berkeley: University of California Press

ODELJENJU ZA SOCIOLOGIJU FILOZOFSKOG FAKULTETA

Na sednici Odeljenja za sociologiju održanoj 27. 05. 2010. godine izabrani smo u Komisiju za odobrenje teme doktorske disertacije Ane Petrov, pod naslovom „Evolucionistički elementi u sociološkomuzičkoj teoriji racionalizacije Maksa Vebera“, formulisane pod mentorstvom prof. dr Aleksandra Molnara. Nakon uvida u obrazloženje teme, Komisija podnosi Odeljenju za sociologiju i Nastavno-naučnom Veću Univerziteta u Beogradu – Filozofskog fakulteta sledeći:

IZVEŠTAJ O ODOBRENJU TEME DOKTORSKE DISERTACIJE

Ana Petrov je prva doktorantkinja Univerziteta u Beogradu koja je izabrala da doktorsku disertaciju radi na temu iz oblasti sociologije muzike. Nimalo slučajno, njen izbor je pao na autora prve (iako nezavršene) sociološkomuzičke studije – Maksa Vebera. Iako originalno objavljena 1921. (godinu dana nakon Veberove smrti), ova studija je počela da veće interesovanje pobuđuje tek početkom 21. veka (2004. je objavljeno njeno kritičko izdanje), pre svega u kontekstu „ponovnog otkrivanja“ Veberovih doprinosa sociološkoj analizi kulture.

Inspirišući se ovim obnovljenim interesom za Veberovu sociološkomuzičku teoriju u prvoj deceniji 21. veka, Ana Petrov je u fokus svog bavljenja njome postavila njene evolucionističke elemente. U istraživanju elemenata evolucionizma u Veberovoj sociološkomuzičkoj teoriji ona postavlja dve fundamentalne hipoteze:

1. koncept racionalizacije muzike primer je evolucionističkog konstruisanja istorije i sociologije muzike;
2. nastanak i uobličavanje koncepta racionalizacije muzike posledica je uticaja muzikološkog evolucionizma na diskurs Maksa Vebera.

Evolucionističko konstruisanje istorije i sociologije muzike kandidatkinja prepoznaje u Veberovom opisu kako ciljnoracionalnog „progres“ muzike (koji se odigrao u vidu rešavanja tehničkih problema, odnosno iznalaženja kontinuirano novih tehničkih rešenja u umetničkom izrazu), tako i negativne strane vrednosnoracionalnog „progres“ (izražene kroz uklanjanje iracionalnih „pretnji“ društvenih institucija, a

pogotovo religijskih konvencija, koje su, po njegovom mišljenju, uvek imale tendenciju da sputaju razvoj muzičkog „genija“). Iako u sociološkomuzičkom spisu Veber nije stigao da eksplicira „vrhunac“ ovako pojmljene muzičke evolucije, Ana Petrov smatra da se on može rekonstruisati iz ličnih dokumenata – u rasponu od opsežne biografije Veberove supruge do mnogobrojnih pisama i beležaka koje je Veber posvetio opservacijama o muzici svoga doba. Taj „vrhunac“ bi nesumnjivo predstavljala dela nemačkog romantizma, a pre svega Riharda Vagnera (Richard Wagner) i Riharda Štrausa (Richard Straus), koja su kod inače rezervisanog i „racionalnog“ Vebera uvek izazivala ne samo duboko poštovanje, nego i autentično ushićenje.

Samim tim, ishodište Veberovih sociološkomuzičkih analiza predstavlja zaključak da je u Evropi, u istorijskom periodu od poznog srednjeg veka i renesanse, preko baroka i klasicizma, pa sve do romantizma, uobličen specifično okcidentalno-racionalni muzički izraz, koji je, kao takav, bio jedinstven u odnosu na sve druge muzičke prakse, kako one drugih naroda, tako i drugih (ranijih) epoha. Time se implicira da su zapadnoevropski narodi (a pre svih Nemci) uspeli da sprovedu celokupni proces racionalizacije i dovedu ga do samog kraja, to jest „vrhunca“ u „progresu“ muzike. Upravo ova dihotomija zapadnih i ne-zapadnih kultura i muzika, odnosno više ili manje „razvijenih“ kulturnih i muzičkih osobenosti, dala je Ani Petrov povoda da Veberu teoriju razmotri u svetlu evolucionističke tradicije spenserijanske i darvinističke provenijencije.

Uticaj Spenserovog i Darvnovog evolucionizma na Veberovu teoriju muzičke racionalizacije pokazuje se po kandidatkinji kao dvojak – naposredan (sociološki) i posredan (muzikološki) – pri čemu se ovaj drugi uticaj pokazuje kao značajniji. Veberova tumačenja „progresu“ muzike, naime, otkrivaju izraženo prisustvo muzikološke evolucionističke paradigme, koja je, inače, bila dominantna prevashodno u diskursima spenserijanski profilisane tradicije u radovima prvih muzikologa, etnomuzikologa i teoretičara muzike, kao što su Hugo Riman (Hugo Rieman), Erich fon Hornbostel (Erich von Hornbostel) i Guido Adler (Guido Adler). Rekonstruisanjem ovog uticaja Ana Petrov očekuje da postigne dva teorijska cilja: prvo, da osvetli kompleksnost Veberove opšte sociološke teorije (koja se uglavnom dovodila isključivo u vezu sa istoricizmom) tokom poslednjih deset godina njegovog života i, drugo, da ukaže na Veberovo uzmicanje od istoricizma ka evolucionističkom pozitivizmu u oblasti sociologije muzike.

Obrazloženje teme Ane Petrov, dopunjeno kompleksnom strukturom buduće disertacije i opširnim spiskom preliminarne literature, ukazuje na to da joj je ona kompetentno pristupila i da se dobro upoznala sa svim kontroverzama koje povlači za sobom. Uzimajući sve to u obzir, kao i obrazloženu sociološku relevantnost i originalnost teme, Komisija jednoglasno predlaže Nastavno-naučnom veću da prihvati temu i da Ani Petrov odobri izradu doktorske disertacije.

U Beogradu, 21. 06. 2010.

Članovi Komisije:

dr Aleksandar Molnar, redovni profesor (mentor)

dr Aljoša Mimica, redovni profesor

dr Ivana Spasić, vanredni profesor

dr Nada Sekulić, docent